

Ako sa zmení život  
odchodom blízkych

Bronnie Wareová

Päť vecí,  
ktoré pred smrťou  
najviac  
ľutujeme

The background of the entire page is a soft, monochromatic photograph of dandelion seed heads. Some heads are in sharp focus in the foreground, while others are blurred in the background, creating a sense of depth and movement. The overall color palette is a muted, dusty rose or light purple.

# Päť vecí, ktoré pred smrťou najviac ľutujeme

Bronnie Wareová

Ako sa zmení život  
odchodom blízkych

Bronnie Wareová

Päť vecí, ktoré pred smrťou najviac ľutujeme

Ako sa zmení život odchodom blízkych

THE TOP FIVE REGRETS OF THE DYING

Copyright © 2011, 2012 Bronnie Ware

Published in 2012 by Hay House Australia Pty. Ltd.

Tune into Hay House broadcasting at: [www.hayhouseradio.com](http://www.hayhouseradio.com)

Slovak edition © Citadella, 2017

Translation © Ján Dulla, 2017

Redigovanie a jazyková redakcia: Jana Oršulová

Obálka a grafická úprava: Citadella

Vydalo vydavateľstvo Citadella v roku 2017

ISBN 978-80-8182-087-8



Päť vecí,  
ktoré pred smrťou  
najviac  
ľutujeme

Bronnie Wareová

Ako sa zmení život  
odchodom blízkych

# OBSAH

**Úvod / 7**

**Z trópov do snehu / 15**

**Neočakávaná kariéra / 31**

**Úprimnosť a nelipnutie / 49**

Päť vecí, ktoré pred smrťou najviac ľutujeme

**Prvá vec:**

**Ľutujem, že som nemal odvahu žiť podľa seba, / 67**  
**nie život, aký odo mňa očakávali iní**

Produkty nášho prostredia / 81

Pasce / 94

**Druhá vec:**

**Ľutujem, že som toľko pracoval / 111**

Zmysel a cieľ / 123

Jednoduchosť / 137

**Tretia vec:**

**Ľutujem, že som nemal odvalu / 153**

**vyjadriť svoje city**

Žiadna vina / 167

Skryté dary / 183

**Štvrtá vec:**

**Ľutujem, že som nezostal v kontakte / 197**

**so svojimi priateľmi**

Skutoční priatelia / 209

Doprajte si / 224

**Piata vec:**

**Ľutujem, že som si nedovolil byť šťastnejší / 239**

Šťastie je teraz / 252

Vec pohľadu / 267

Meniace sa časy / 277

Tma a svitanie / 293

Nič neľutuj / 309

Usmej sa a vedz / 324





# Úvod

Za pokojného letného večera prebiehal v malom vidieckom meste rozhovor, podobný mnohým veselým konverzáciám, ktoré sa odohrávajú súčasne na celom svete. Dvaja ľudia sa len jednoducho doberali a rozprávali si zábavné historky. Tento rozhovor však bol iný v tom, že sa neskôr dal označiť za taký, čo privodil najvýznamnejšiu zmenu v živote človeka. A tým človekom som bola ja.

Cec je vydavateľ skvelého austrálskeho časopisu o folkovej hudbe s názvom *Trad and Now*. Známy a obľúbený je nielen pre svoju podporu folkovej hudby v Austrálii, ale aj pre svoj široký, veselý úsmev. Zhovárali sme sa o našej láske k hudbe (čo bolo veľmi príhodné, lebo sme boli na festivale folkovej hudby). Rozhovor sa tiež dotkol výziev, ktorým som práve čelila v snahe nájsť financovanie programu výučby hry na gitaru a skladania piesní, ktorý som



chcela realizovať v jednej ženskej väznici. „Keď to pripravíš a rozbehneš, daj mi vedieť a vydáme o tom príbeh,“ povzbudil ma Cec.

Program som naozaj pripravila a rozbehla a neskôr som do časopisu napísala príbeh o svojich skúsenostiach. Keď som s písaním končila, položila som si otázku, prečo som vo svojom živote nenapísala viac príbehov. Písala som predsa vždy. Ako pehavé dievčatko som si dopisovala s priateľmi z celého sveta. Bolo to v časoch, keď ľudia ešte písali listy rukou, tie sa vkladali do obálok a hádzali do poštových schránok.

S písaním som neprestala ani v dospelosti. Ďalej som písala rukou listy svojom priateľom a celé roky som si viedla denník. A teraz som písala piesne. Písala som teda svojím spôsobom stále (ibaže s gitarou, ako aj ručne, perom). Radosť, ktorú som prežívala pri písaní príbehu o väzení, písanom na papier staromódnym perom pri kuchynskom stole, však vo mne znovu roznieťila lásku k písaniu. Poďakovala som preto Cecovi a krátko nato som sa rozhodla začať písať vlastný blog. Udalosti, ktoré nasledovali, zmenili smerovanie môjho života tým najlepším možným spôsobom.

„Inšpirácia a čaj“ začali v útulnej chalúpku v austrálskych Blue Mountains, celkom logicky nad šálkou čínskeho čaju. Jeden z prvých článkov, ktoré som napísala, bol o veciach, ktoré ťutovali zomierajúci ľudia, na ktorých mi záležalo. Pred prácou vo väzení bola mojím posledným zamestnaním rola opatrovateľky, v mojom živote bola teda stále čerstvá. V nasledujúcich mesiacoch sa článok dal do pohybu spôsobom, aký dokáže vysvetliť iba internet. Začala som dostávať e-maily od neznámych ľudí, ktorí sa mi ozývali na základe tohto, ako aj ďalších článkov, ktoré som napísala po ňom.

Takmer o rok neskôr som bývala v inej chalúpke, tentoraz v poľnohospodárskej oblasti. Keď som si raz v pondelok ráno sadala k stolu na verande, že budem písať, rozhodla som sa skontrolovať statusy na svojej webovej stránke, ako to človek raz za čas robí. Tvárou mi prebehol zmätený, no pobavený výraz. Na druhý deň som tam nazrela znova a potom ešte raz. Bolo jasné, že sa deje niečo veľké. Článok, ktorý mal tiež názov „Päť vecí, ktoré pred smrťou najviac ľutujeme“, dostal krídla.

Z celého sveta začínali prichádzať e-maily, vrátane žiadostí od iných pisateľov o možnosť citovania článku vo svojich blogoch a jeho preloženia do početných jazykov. Čítali ho ľudia vo vlakoch vo Švédsku, na autobusových staniach v Amerike, v indických kanceláriách, pri raňajkách v Írsku a tak to pokračovalo stále ďalej. V skutočnosti s článkom nie všetci súhlasili, podnietil však diskusiu, ktorá udržiavala jeho putovanie svetom. Tým niekoľkým, ktorí so mnou nesúhlasili, som odpovedala: „Nestrieľajte posla.“ Len som sa podelila o to, s čím sa mi zverili umierajúci. Minimálne deväťdesiatpäť percent spätnej väzby, ktorú som k článku dostala, však bola krásna. Zdôrazňovala tiež, ako veľa toho, napriek kultúrnym rozdielom, máme spoločného.

Kým sa toto všetko dialo, bývala som v tej chate užívajúc si blaženosť vtákov a ďalšieho divého života, prinášaného potokom pred chatou. Každý deň som sedávala pri stole na verande a pracovala, hovoriac „Áno“ príležitostiam, ktoré sa začínali objavovať. V nasledujúcich mesiacoch si článok „Päť vecí, ktoré pred smrťou najviac ľutujeme“ prečítalo vyše milióna ľudí. V priebehu roka sa toto číslo viac než strojnásobilo.

Kvôli nesmierneho množstvu ľudí, ktorí na túto tému zareagovali a žiadostiam mnohých iných, ktorí ma oslovili ne-

skôr, rozhodla som sa tejto téme venovať podrobnejšie. Tak ako mnoho iných, aj ja som mala vždy v úmysle napísať jedného dňa celú knihu. Ukázalo sa však, že plne vyjadriť poučenia, ktorých sa mi dostalo pri opatrovaní umierajúcich, dokážem len vyrozprávaním svojho vlastného príbehu. Kniha, ktorú som túžila napísať, bola pripravená na to, aby bola napísaná. Je ňou táto kniha.

Ako sa dočítate z môjho príbehu, nikdy som nepatrila medzi tých, čo sa v živote riadia tradičnými postupmi, ak niečo také vôbec existuje. Žijem tak, ako som bola vedená a túto knihu píšem jednoducho ako žena, ktorá chce vyrozprávať príbeh. Tiež som Austrálčanka a hoci som písala čo najuniverzálnejšie, používam austrálsky pravopis a jazyk.

Kvôli ochrane súkromia rodín a priateľov boli takmer všetky mená v knihe zmenené. Skutočné mená však majú môj prvý učiteľ jogy, moja šéfka v prenatálnom centre, majiteľ parku karavanov, môj mentor pre väzenský systém a spomenutí skladatelia piesní. Trochu pozmenené bolo aj chronologické poradie, aby som sa mohla venovať spoločným témam od jednotlivých klientov.

Moje poďakovanie patrí všetkým, ktorí mi najrozličnejšími spôsobmi pomohli na mojej ceste. Zvláštne poďakovanie za podporu a/alebo pozitívny vplyv po pracovnej stránke patrí Marie Burrowsovej, Elizabeth Chamovej, Valde Lowovej, Robovi Conwayovi, Reese Ryanovej, Barbare Gilderovej, otcovi, Pablovi Acostovi, Brucemu Reidovi, Joan Dennisovej, Siegfriedovi Kunzemu, Jill Marrovej, Guyovi Kachelovi, Michaelovi Bloemeovi, Ane Goncalvesovej, Kate a Col Bakerovcom, Ingrid Cliffovej, Markovi Pattresonovi, Jane Dargavillovej, Jo Wallaceovej,

Bernadette a všetkým, ktorí svojím pozitívnym prístupom podporujú moju hudbu a písanie.

Ďakujem tiež mnohým ľuďom, ktorí mi v rozličných obdobiach pomohli udržať si strechu nad hlavou, menovite Markovi Avellinovi, tete Jo, Sue Greigovej, Helen Atkinsovej, strýkovi Fredovi, Di a Gregovi Burnsovcom, Dusty Cuttellovej, Mardi McElvennyovej a všetkým svojim úžasným klientom, u ktorých som pracovala ako opatrovatelka a ktorých domovy som milovala ako svoj vlastný. Ďakujem tiež všetkým, ktorí ma kedy nakrmili.

Za osobnú podporu na tej kľukatej ceste ďakujem všetkým bývalým a súčasným priateľom, blízkym i vzdialeným. Ďakujem vám, že toľkými spôsobmi obohacujete môj život. Zvláštne poďakovanie patrí Markovi Nevenovi, Sharon Rochfordovej, Julie Skerrettovej, Mel Giallongovej, Angeline Rattanseyovej, Katee McFarlaneovej, Bradovi Antoniouovi, Angie Bidwellovej, Therese Clancyovej, Barbre Squireovej, všetkým, čo pracujú v horskom meditačnom centre, ktoré ma priviedlo na cestu pokoja a môjmu partnerovi. Vy všetci ste mi poskytli miesto na oddych, boli mojim lôžkom, keď som si najviac potrebovala odpočinúť.

Samozrejme, ďakujem svojej matke Joy, človeku s tým najpriliehavším menom, aký kedy kráčal po Zemi. Svojím prirodzeným príkladom si mi dala posvätnú lekciu o láske. Nekonečne ti ďakujem, nádherná žena.

Všetkým tým nádherným ľuďom, ktorí už odišli na druhý svet a ich príbehy nielen vytvorili túto knihu, ale aj významne ovplyvnili môj život; táto kniha je napísaná na vašu počesť. Poďakovať sa chcem aj rodinám, ktoré po nich zostali, za chví-

le plné lásky a spomienok, ktoré sme spolu zažili. Všetkým vám ďakujem.

Nakoniec sa chcem poďakovať strake škriekajúcej na strome pri potoku, keď píšem tieto riadky. Ty a všetci tvoji vtáčí priatelia ste mi robili príjemnú spoločnosť pri písaní týchto stránok. Ďakujem Bohu za jeho podporu a za to, že ku mne posielala toľko krásy.

Niekedy sa až oveľa neskôr dozvieme, že konkrétna chvíľa zmenila smerovanie nášho života. Môj život zmenilo množstvo chvíľ, ktoré uvádzam v tejto knihe. Ďakujem ti, Cec, že si vo mne znovu prebudil spisovateľku. A tebe, čitateľ, ďakujem za dobro, ktorým si a za naše spojenie.

S láskou,  
Bronnie

Na verande, pri západe slnka v utorok podvečer





# Z trópov do snehu

„Nemôžem nájsť svoje zuby! Nemôžem nájsť svoje zuby!“ doľahlo do izby známe volanie, keď som sa pokúšala užiť si svoje plánované popoludňajšie voľno. Odložiac na posteľ knihu, ktorú som práve čítala, vyšla som do obytného priestoru.

Ako som čakala, stála tam Agnes, ktorá so svojim bezzubým úsmevom vyzerala zároveň zmätene aj nevinne. Obe sme prepukli do smiechu. Malo by ísť o už ošúchaný žart, keďže svoje zuby strácala prinajmenej každých pár dní. Nikdy to tak však nebolo.

„Som si istá, že to robíte len preto, aby ste ma dostali späť sem k vám,“ zasmiala som sa, keď som začala dnešné hľadanie na teraz už známych miestach. Vonku ďalej padal sneh, zdôrazňujúci útulnosť a teplo chaty. Agnes však odmietavo krútila hlavou. „Vôbec nie, drahá! Vybrala som si ich pred spaním, no



keď som sa zobudila, nikde som ich nevedela nájsť.“ Až na to, že strácala pamäť, bola veľmi bystrá.

S Agnes sme začali bývať spoločne pred štyrmi mesiacmi, keď som odpovedala na inzerát, ponúkajúci ubytovanie a prácu spoločníčky staršej žene. Ako Austrálčanka v Anglicku som pracovala a zároveň bývala v krčme, aby som mala strechu nad hlavou. Bola to zábava a vytvorila som si aj niekoľko báječných vzťahov s ostatnými členmi personálu a miestnymi ľuďmi. Skúsenosti z baru mi rozhodne prišli vhod a umožnili začať pracovať okamžite po mojom príchode do krajiny. Bola som teda za ne vďačná. Nastal však čas na zmenu.

Dva roky pred odchodom do zámoria som strávila na tropickom ostrove, malebnom ako z nejakej pohľadnice. Po vyše desaťročí práce v bankovníctve som si potrebovala vyskúšať život, ktorý by ma zbavil drilu dní strávených prácou od pondelka do piatku, od deviatej rána do piatej hodiny večer.

S jednou zo svojich sestier som sa odvážila ísť na ostrov v Severnom Queenslande, aby sme si spravili potápačské skúšky. Kým ona sa dala dokopy s naším inštruktorom potápania, čo bolo pre nás, pravdaže, pri skladaní skúšok veľmi výhodné, ja som liezla na horu na ostrove. Sediac s úsmevom na obrovskom balvane pod oblohou som mala zjavenie. Chcela som žiť na nejakom ostrove.

O štyri týždne neskôr som už prácu v banke nemala a svoje veci som predala alebo poslala do kôlne na farmu mojich rodičov. Na mape som si vybrala dva ostrovy len na základe ich zemepisnej prírodnosti. O týchto ostrovoch som vedela iba toľko, že sa mi páči ich poloha a že na každom z nich je rekreačné stredisko. Bolo to ešte pred dobou internetu, na ktorom si raz-

dva môžete vyhľadať všetko o všetkom. Rozoslala som žiadosti o prijatie a zamierila na sever, na miesto, ktoré som nepoznala. Bolo to v roku 1991, niekoľko rokov predtým, ako do Austrálie masovo dorazili mobilné telefóny.

Mojej bezstarostnej duši sa počas cesty dostalo príhodného a dôrazného varovania, keď som mala zlú skúsenosť s autostopom. Ocitla som sa na prašnej ceste uprostred ničoho, ďaleko od požadovaného mesta a v hlave mi zneli poplašné zvony, aby som už nikdy nestopovala. Povedal, že mi chce ukázať miesto, kde býva. Bolo mi to podozrivé, lebo domy začali rednúť, divočina hustnúť a na nespevnenej ceste bolo len málo stôp po pravidelných návštevníkoch. Našťastie som zostala silná a odhodlaná, a zo situácie sa mi podarilo vyhovoriť. Keď som konečne vystúpila z auta, *dosť* rýchlo a v správnom meste, pokúsil sa len o niekoľko uslintaných bozkov. A to bol koniec môjho stopovania.

Potom som už cestovala verejnou dopravou a až na tú nebezpečnú skúsenosť to bolo skvelé dobrodružstvo, najmä keď som nevedela, kde budem bývať nabudúce. Cestovanie rozličnými autobusmi a vlakmi do teplejšieho podnebného pásma sa tiež postaralo o to, že mi cestu skrížilo niekoľko skvelých ľudí. Po niekoľkých týždňoch výletu som zavolała mame. Tá dostala list s oznámením, že na mňa na jednom z vybraných ostrovov čaká práca. V zúfalej snahe vymaniť sa z driny bankovníctva som urobila smiešnu chybu, keď som povedala, že som ochotná prijať akúkoľvek prácu. O pár dní nato som už bývala na krásnom ostrove, až po lakte ponorená v špinavých hrncoch a panviciach.

Život na ostrove však bola fantastická skúsenosť, ktorá ma nielen vymanila z drilu celotýždennej práce, ale aj účinne zba-

vila vedomia o tom, aký deň týždňa vlastne je. Milovala som to. Asi po roku práce, ktorá sa s nevelkým nadšením označuje ako umývačka riadu, som sa prepracovala k baru. Čas strávený v kuchyni bol v skutočnosti veľmi zábavný a naučil ma množstvo vecí o kreatívnom varení. Išlo však o ťažkú prácu, plnú potu v horúcom prostredí neklimatizovanej kuchyne v trópoch. Zato dni voľna som trávila túlaním po nádherných dažďových pralesoch, prenajímala som si člny a plavila sa na sušné ostrovy, potápala sa, či len oddychovala v raji.

Dvere k tejto žiadanej role mi nakoniec otvorilo, keď som sa dobrovoľne prihlásila pracovať v bare. Pri miliónovom výhľade na dokonale pokojné modré more, biely piesok, kolísajúce sa palmy, to vôbec nebola ťažká práca. Kontakt so zákazníkmi, ktorí si užívali najlepšiu dovolenku svojho života a získavanie zručnosti v miešaní koktailov hodných fotografií v cestovateľských brožúrach bol úplne iný než môj predošlý život, aký som poznala v bankovníctve.

Práve v bare som sa zoznámila s Európanom, ktorý mi ponúkol prácu vo svojej tlačiarenskej firme. Vždy som túžila cestovať a po viac ako dvoch rokoch ostrovného života som začala túžiť po nejakej zmene a chcela som si vychutnávať to, že som opäť trochu anonymná. Keď žijete a pracujete deň čo deň v tej istej komunite, môže vám súkromie vo vašom každodennom živote začať byť posvätné.

Každý, kto sa po pár rokoch na ostrove vráti k životu na pevnine, môže očakávať kultúrny šok. Vrhnuť sa však do cudzej krajiny, kde som nepoznala ani jej jazyk, bolo viac než len výzvou. Počas tých mesiacov som sa zoznámila s niekoľkými milými ľuďmi a som rada, že som ten čas zažila. Potrebovala som však zno-

va podobne zmýšľajúcich priateľov, a tak som napokon zamierila do Anglicka. Peniaze, s ktorými som tam prišla, mi stačili len na cestovnú kartu, pomocou ktorej som sa dostala k jedinému človeku v krajine, ktorého som poznala, a so zostávajúcimi sto šesťdesiatimi šiestimi librami sa začala nová kapitola.

Nev mal krásny veľký úsmev a hlavu s rednúcimi bielymi kučermami. Bol aj odborníkom na víno, a tak veľmi príhodne pracoval vo vínnom oddelení obchodného domu Harrods. V obchode mali prvý deň letných výpredajov a keďže som prichádzala rovno z nočného trajektu cez Kanál, vyzerala som iste ako tuláčka, ktorá na toto nóbl rušné miesto len zablúdila. „Ahoj, Nev. Som Bronnie. Už sme sa stretli. Som Fionina priateľka. Pred pár rokmi si prespal na mojom sedacom vaku,“ oznámila som mu ponad pult s veselým úškrnom.

„Jasné, Bronnie.“ Pri jeho slovách sa mi uľavilo. „Čo sa deje?“

„Potrebujem miesto, kde by som mohla niekoľko nocí prespať. Prosím,“ povedala som s nádejou.

Nev, siahnuc do vrecka po kľúče, odpovedal: „Samozrejme. Nech sa páči.“ A tak som mala strechu nad hlavou, mohla som spať na jeho pohovke a dostala som popis cesty k jeho bytu.

„Môžeš mi tiež, prosím, požičať desať libier?“ opýtala som sa optimisticky. Bez váhania vytiahol zo zadného vrecka desať libier. Ja som sa mu na oplátku poďakovala a venovala mu veselý úsmev. Bola som vybavená. Mala som posteľ a jedlo.

Časopis o cestovaní, v ktorom som hodlala získať zamestnanie, vyšiel toho rána, a tak som si jeden kúpila, išla k Nevovi domov a vybavila tri telefonáty. Hneď na druhý deň ráno som sa v Surrey zúčastnila prijímacieho pohovoru na prácu v krčme s ubytovaním. A popoludní som tam už bývala. Dokonalé.